

Wie u ziet zijn de ministers, maar wie u niet ziet zijn de hoge ambtenaren die de uitdijende ministeries leiden

Posted on 17 januari 2024 by Paul Frentrop

Er zijn dingen die u ziet en er zijn dingen die u niet ziet. Ook wat we niet zien, brengt ons kennis, mits we maar opletten. Zo kon Sherlock Holmes in 1892 in het verhaal *Silver Blaze* de mysterieuze verdwijning van een renpaard én de moord op de trainer ervan oplossen.

De Scotland Yard detective vroeg hem: 'Is er nog iets anders waar u mij op attent wilt maken?'

Holmes antwoordde: 'Op het opmerkelijke incident van de hond midden in de nacht.'

Detective: 'De hond deed niks gedurende de nacht.'

Holmes: 'Dat was het opmerkelijke incident.'

Hij concludeert dat de diefstal gepleegd moet zijn door iemand met wie de hond bekend was.

Wie staan er niet bij?

Laten wij de grote speurder volgen bij het beschouwen van de berichtgeving waar we dagelijks mee worden overstelpt. Zo zien wij om de zoveel tijd wel beelden van asielzoekers in Ter Apel die een plek om te slapen zoeken. Maar nooit zien we beelden van de plek waar diezelfde asielzoekers de voorgaande nacht sliepen, voordat ze zich in Ter Apel meldden. Hoewel die kennis toch zeer relevant lijkt voor de aanpak van het asielvraagstuk.

Als op 3 januari de Nederlandse regering een gezamenlijke verklaring met nog 11 landen de wereld instuurt met daarin een laatste waarschuwing aan de Houthi's in Jemen om te stoppen met het bedreigen van de vrijheid van scheepvaart, is het interessant te zien wie de andere ondertekenaars zijn. Nog interessanter is te kijken wie er niet bij staan. Wel Duitsland. Niet atoommacht Frankrijk, hoewel president Macron bij een staatsbezoek wel achteloos een oorlogsschip meeneemt naar Amsterdam. En niet de Europese Unie die anders toch zelden de kans voorbij laat gaan om zich uit te spreken over een internationale ontwikkeling. Wel Bahrein, de basis van de Amerikaanse vijfde vloot in de Perzische Golf. Niet Saoedi-Arabië, het buurland van de Houthi's aan de Rode Zee dat al tien jaar oorlog met hen voert.

Soms blijven hele delen van de wereld buiten beeld. Zo laat de NOS rond de jaarwisseling traditioneel zien hoe wereldwijd de komst van het nieuwe jaar met vuurwerk wordt gevierd. Eerst zien we beelden van vuurwerk op een eilandje in de Stille Oceaan, dan volgen Nieuw- Zeeland, Australië, daarna komen Athene, Rome, Berlijn, Londen en New York. De hele wereld lijkt feest te vieren.

Wat u niet ziet is het gebied tussen Australië en Athene. In dat deel van de wereld viert men geen nieuwjaar op 1 januari. In China doen ze dat pas op 10 februari. Hindoes vieren op 9 april Nieuwjaar. Het islamitische nieuwjaar valt op 6 juli. U ziet wel hoe de burgemeester van Rotterdam het Nationale Vuurwerk rond de Erasmusbrug aankondigt. U ziet niet dat het voor hem helemaal geen nieuwjaar is die dag. U ziet wel de beelden die de burgemeester van Arnhem op de ochtend van 1 januari de wereld instuurt om te suggereren dat hij vuurwerkafval aan het opruimen is. U ziet niet dat hij die dag geen Nieuwjaar viert.

Een verruimde blik

Nu vanachter de jolige Meiden van Halal die u vroeger op televisie zag, de grimmige Heren van Hamas zijn opgedoemd, ziet u wel beelden uit Gaza van burgers die getroffen worden door Israëlische bommen. Maar u ziet geen beelden van mensen in precies dezelfde burgerkleding die op de Israëlische soldaten schieten. En de NOS vertelt u wel dat de beelden die u ziet gemaakt zijn door 'burgerjournalisten' maar niet wie dat zijn.

Gelukkig weten we steeds meer omdat bril, microscoop, telescoop, röntgen, radar, sonar en magnetische resonantie ons steeds meer van de werkelijkheid tonen. Ook in de economie is onze blik verruimd tot wat we voorheen niet zagen. Adam Smith legde in 1776 een oorzaak van de welvaart bloot en noemde die '*The invisible hand*'. Frédérique Bastiat vroeg in 1850 aandacht voor ongeziene gevolgen van handelen in zijn magistrale werkje '*Ce qu'on voit et ce qu'on ne voit pas*.'

Zou hij nu nog leven, dan zou Bastiat enerzijds wijzen op de 350 miljard euro die de Nederlandse belastingbetaler de komende tien jaar moet opbrengen uit hoofde van de in 2019 aangenomen klimaatwet. Dat is wat we wel zien. Wat we niet zien is wat er met dat geld allemaal gedaan had kunnen worden als het niet aan klimaatmaatregelen zou worden uitgegeven.

Wat u ook nooit ziet, is hoe ministers met elkaar overleggen. Eén keer mocht dat wel. Op 20 april 2021 maakte het kabinet een deel van de notulen van de ministerraden uit 2019 openbaar. Dat zijn 37 leerzame pagina's waaruit ik enkele punten hier graag voor vergetelheid behoed:

Rutte: Het is niet acceptabel als woordvoerders van coalitiefracties een scherper standpunt innemen dan de oppositie.

Rutte: De Belastingdienst heeft een enorm aantal werknemers, zo'n 30.000. Het is een vrijwel onmogelijke opgave om de dienst in zijn geheel te overzien.

Koolmees: Opgemerkt zij dat het ook onmogelijk is alle 18.000 werknemers van het UWV in het zicht te hebben.

Snel: De Belastingdienst is als uitvoeringsinstantie enorm gepolitiseerd. Daardoor is het beeld ontstaan dat de Belastingdienst door het Ministerie van Financiën kan

worden aangestuurd als een gewoon directoraat-generaal. Dat is echter een misvatting.

Ollongren: We moeten uitvoeringsinstanties op afstand van de rijksoverheid zetten zodat een bewindspersoon niet voor ieder incident naar de Tweede Kamer wordt geroepen.

De Jonge: De bredere toeslagenproblematiek moet worden aangepakt. Dat zal niet mogelijk zijn tijdens de kabinetsformatie. Dus moeten we voorafgaand aan de volgende formatie een besluit nemen of voorbereiden. Kan dat ambtelijk?

Snel: Het streven is om deze compensatie nog dit jaar uit te keren aan de getroffen naar schatting 300 ouders. Hiermee is een bedrag van circa €7 miljoen gemoeid. Het is echter denkbaar dat de groep van getroffen ouders oploopt tot 9.000 ouders. In dat geval zouden hier enkele tientallen miljoenen mee zijn gemoeid.

Nog geen vijf jaar later bedragen die kosten 7,2 miljard en lopen ze nog verder op. Wat we uit die notulen zien opdoemen, is een regering die geen grip heeft op de organisatie van de uit zijn krachten gegroeide Rijksoverheid en geen idee heeft van kosten. Bij Albert Heijn werken in Nederland vier keer zoveel mensen als bij de Belastingdienst. Die kan het management wel aansturen, maar politici kunnen dat bij de Rijksoverheid niet.

Achter de schermen

Wat u niet ziet is dat de Rijksoverheid sinds 2019 toch met 20.000 personen is gegroeid naar bijna 140.000 fte's. Wel zult u straks nieuwe ministers op het bordes zien staan. Wie u niet zult zien, zijn de hoge ambtenaren die de uitdijende ministeries leiden. Hoewel die ook om de paar jaar worden vervangen. Dat gebeurt echter vrijwel onzichtbaar achter de schermen van de Algemene Bestuursdienst: de minst zichtbare machtsfactor in Nederland.

***Paul Frentrop** was achtereenvolgens journalist, bankier, ondernemer, pensioenbeheerder, hoogleraar en politicus – tot juni 2023 als zelfstandig lid van de Eerste Kamer.*

***Wynia's Week** verschijnt 104 keer per jaar met even onafhankelijke als broodnodige berichtgeving. De donateurs maken dat mogelijk. **Doet u mee?** Hartelijk dank!*